

Utbildningsinspektion i Österfärnebo skola, förskoleklass och grundskola årskurs 1–9

Inledning

Skolverket har granskat verksamheten i Sandvikens kommun och besökt Österfärneboskola den 8–9 maj 2008. I slutet av denna rapport framgår vilka som varit ansvariga för utbildningsinspektionen.

Inspektionen riktas mot tre huvudområden: **Kunskaper, Normer och värden** samt **Ledning och kvalitetsarbete**. Bedömningarna av kvaliteten och av hur väl verksamheten uppfyller statens krav görs utifrån skollagen, läroplaner och övriga författningar för det offentliga skolväsendet. Information om inspektionen finns i separata material och på Skolverkets webbplats (www.skolverket.se/Inspektion).

Huvudmannen har ansvar för att de brister som inspektörerna lyfter fram i helhetsbedömningen åtgärdas. Åtgärderna ska redovisas till Skolverket vilket framgår av Skolverkets beslut. Skolverket följer också upp effekterna av inspektionen vid nästkommande inspektion.

Denna skriftliga rapport kompletteras med muntlig återrapportering av de ansvariga inspektörerna.

Underlag

Underlaget för inspektörernas bedömning är dels dokument från kommunen och Österfärnebo skola, dels den information som samlats in under besöket. Även annan information om kommunen och skolorna från Skolverkets nationella uppföljningssystem, eller som finns publicerad på annat sätt, har använts.

I Österfärnebo skola intervjuades rektorn, lärare, elevvårdspersonal, elever och föräldrar. Inspektörerna besökte lektioner i de flesta klasser och verksamheten i förskoleklassen. Även andra iakttagelser i skolmiljön och studier av dokument som finns i skolan utgör underlag för bedömningen.

Rektorn har tagit del av och givits möjlighet att lämna synpunkter på sakuppgifter i rapporten.

Beskrivning av skolan

Österfärnebo skola	Antal elever
Förskoleklass	11
Grundskola	136

Källa: Skolans egna uppgifter

Österfärnebo skola ligger i det lilla samhället Österfärnebo i södra delen av Sandvikens kommun. I skolans finns totalt 147 elever från förskoleklass upp till årskurs 9.

Skolan består av tio klasser; en förskoleklass, två åldersblandade klasser (årskurs 1–3 och årskurs 2–3), sex åldershomogena klasser från årskurs 4 till 9 samt en så kallad förberedelseklass för nyanlända elever. Skolan är indelad i fyra arbetslag; förskoleklass - fritidshem, årskurserna 1–3, 4–5 och 6–9.

Skolan leds av en rektor som även har ansvar för den fritidsverksamhet som är inrymd i skolan samt för förskoleverksamhet. Som stöd för sitt arbete har rektorn en ledningsgrupp bestående av lärare och förskollärare.

Denna rapport avser endast förskoleklassen och grundskolan. Kommunens ansvarstagande för förskoleverksamheten och fritidshemsverksamheten beskrivs i separata kommunövergripande rapporter.

Helhetsbedömning

Österfärnebo skola bedriver i flera delar en verksamhet i enlighet med de nationella målen. Den dominerande bilden är att skolan överlag utgör en god studiemiljö inriktad på lärande och utveckling och där eleverna trivs och känner sig trygga, vilket troligen kan härledas till ett i huvudsak gott värdegrundsarbete.

I undervisningen varierar innehåll och arbetssätt och utrymme ges för olika kunskapsformer. Eleverna ges möjligheter att lära sig lyssna, diskutera, argumentera och använda sina kunskaper som redskap för att formulera och pröva antaganden och lösa problem, samt att reflektera över erfarenheter och kritiskt granska och värdera påståenden och förhållanden.

Många elever är medvetna om målen för utbildningen och de ges möjligheter att vara delaktiga i sin egen kunskapsutveckling. Skolan bör dock säkerställa hur elevernas möjligheter att utöva inflytande över det egna lärande ökar i takt med stigande ålder och mognad. Eleverna ges goda möjligheter att påverka skolövergripande frågor genom exempelvis matråd, klassråd och elevråd.

Utifrån den uppföljning som sker på elevnivå samt betygsresultat gör inspektörerna bedömningen att elevernas kunskapsutveckling är god. Förhållandevis goda resultat kan, enligt inspektörerna, troligen härledas till kvaliteten i undervisningen, goda uppföljningssystem och att adekvata stödåtgärder anpassade till den enskilde eleven sätts in vid behov. Skolan måste dock förbättra arbetet med kunskapsuppföljningar, framförallt i årskurs 5, i alla ämnen, eftersom det enbart finns resultat på skolövergripande nivå i svenska, engelska och matematik i förhållande till de nationella målen. Resultat på skolövergripande nivå i alla ämnen är grunden för en utvärdering och förbättring av verksamheten i stort.

Rektorn, som tillträdde tjänsten vid läsårsstarten höstterminen 2007, är ännu inte fullt förtrogen med verksamheten. Det pedagogiska ledarskapet bör utvecklas liksom rektors ansvar för resultatuppföljning på skolövergripande nivå. Det gäller såväl elevernas kunskapsresultat som resultatet av arbetet med målen att sträva mot i läroplanen och kursplanerna. Kvalitetsarbetet bör utvecklas så att det på ett funktionellt sätt bidrar till att säkerställa att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Kvalitetsredovisningen uppfyller inte förordningens krav fullt ut.

Brister som måste åtgärdas

Inspektörerna bedömer att nedan angivna brister snarast måste åtgärdas.

- Skolan gör inte någon systematisk uppföljning och utvärdering av kunskapsresultaten i förhållande till de nationella målen för årskurs 5 i samtliga ämnen (2 kap. 6 § grundskoleförordningen samt avsnitt 1 och 2.8 i läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo 94).
- Skriftliga omdömen för elever som i slutet av nionde skolåret inte har nått upp till målen och därmed saknar betyg i ett ämne eller ämnesblock hålls inte samlade i enlighet med förordningens krav (7 kap. 9 § grundskoleförordningen).
- Skolan uppfyller inte skollagens och grundskoleförordningens krav på lärotider och undervisningstid (3 kap. 1 och 11 §§ skollagen, 1 kap. 2 §, 2 kap. 2 § samt 4 kap. 1 § grundskoleförordningen).
- Studiehandledning på modersmålet ges inte i enlighet med förordningen (5 kap. 2 § grundskoleförordningen).
- Beslut om anpassad studiegång fattas inte i enlighet med förordningen (5 kap. 10 § grundskoleförordningen).
- Kvalitetsredovisningen uppfyller inte förordningens krav (3 och 3 a §§ förordningen om kvalitetsredovisning inom skolväsendet m.m.).

Områden som är i behov av förbättringsinsatser

Det finns enligt inspektörernas bedömning behov av förbättringsinsatser inom följande områden:

- Skolan bör förbättra arbetet med att mer systematiskt följa upp och synliggöra elevernas kunskapsresultat på individnivå i alla ämnen i årskurs 4 och 5.
- De individuella utvecklingsplanerna bör förbättras så att de i högre utsträckning tar sin utgångspunkt i nationella mål samt att skolans insatser framgår i planerna.
- Skolan bör förbättra arbetet med att ge eleverna möjligheter att utöva inflytande över det egna lärande ökar i takt med stigande ålder och mognad.
- Samverkan mellan lärarna inom skolan som helhet bör förbättras.
- Åtgärdsprogrammen bör förbättras.
- Skolan bör förankra ordningsreglerna hos alla elever.
- Rektorns förtrogenhet med det dagliga arbetet bör förbättras liksom det pedagogiska ledarskapet.
- Skolan bör säkerställa att mål att sträva mot följs upp och utvärderas på övergripande nivå.
- Kvalitetsarbetet bör förbättras.

Bedömningar

Nedan redovisas inspektionens bedömningar utifrån en fyrgradig kvalitetsskala enligt följande:

- *Mycket god* kvalitet innebär att styrdokumentens mål och krav *väl* uppfylls.
- *God* kvalitet innebär att styrdokumentens mål och krav i *huvudsak* uppfylls.
- *Mindre god* kvalitet innebär att styrdokumentens mål och krav endast *delvis* uppfylls.
- *Ej godtagbar* kvalitet innebar en *avsevärd avvikelse* från styrdokumentens mål och krav.

1 KUNSKAPER

Inom detta granskningsområde behandlas skolans kunskapsresultat och arbetet för att varje elev ska nå de nationella målen för lärandet uttryckta i läroplan och kursplaner. Vidare granskas vilka förutsättningar skolan ger för att eleverna ska nå målen.

1.1 Kunskapsresultat

Inom detta bedömningsområde har granskats:

- om eleverna tillägnar sig kunskaper i enlighet med läroplanens och kursplanernas mål.

Tabell 1. Nationella ämnesprov för årskurs 5. Tabellen anger andelen elever (%) som enligt skolans bedömning uppnått målen i ämnesproven i Österfärnebo skola. Dessutom anges andel elever som bedömts uppnått målen totalt i kommunen.

Ämne	Österfärnebo skola		Sandvikens kommun	
	År 2006	År 2007	År 2006	År 2007
Svenska	95	89	87	83
Engelska	95	94	85	85
Matematik	100	94	82	82

Källa: Skolans och kommunens egna uppgifter.

Tabell 2. Sammanställning av betygsresultat för årskurs 9 i Österfärnebo skola jämfört med samtliga skolor i Sandvikens kommun samt i riket år 2006 och 2007, enligt statistik från Skolverket.

	Österfärnebo skola		Sandvikens kommun		Riket	
	2006	2007	2006	2007	2006	2007
Andel (i procent) med fullständigt slutbetyg	82,6	89,3	75,4	71,8	76,0	76,1
Andel (i procent) behöriga till nationellt program	87,0	92,9	87,3	86,5	89,5	89,1
Meritvärde ¹	209,5	200,9	199,0	194,5	206,8	207,3

Kommentar:

I läroplanen anges att skolan har ansvar för att eleverna inhämtar nödvändiga kunskaper i enlighet med målen i läroplanen och de nationella kursplanerna.

Österfärnebo skolas redovisning av resultaten från de nationella ämnesproven i årskurs 5 år 2007 visar att mellan 89 och 94 procent av eleverna uppnådde målen för proven. Resultaten visar på en försämrning från 2006 med en till sex procentenheter. Emellertid är resultaten högre än snittet i kommunen. Inspektionen visar att det inte är möjligt att fullt ut kommentera skolans kunskapsresultat i förhållande till nationella mål, då det saknas en redovisning på skolnivå avseende resultaten i samtliga ämnen för årskurs 5. Se vidare under bedömningsområdet Rektors ansvar.

De betyg som sätts i slutet av grundskoletiden uttrycker i vad mån eleverna har uppnått de mål som uttrycks i kursplanerna för olika ämnen. Genomsnittliga betygsresultat för Österfärnebo skola redovisas i föregående tabell. Samtliga kunskapsresultat som redovisas ligger över genomsnittet för kommunen år 2007. Av tabellen framgår vidare att andelen elever med fullständigt slutbetyg samt behöriga till nationella program ligger över genomsnittet för riket medan meritvärdet är lägre i jämförelse med genomsnittet för riket. Resultaten har förbättrats mellan 2006–2007 när det gäller andel med fullständiga betyg och andel behöriga till nationella program. Drygt tio procent av eleverna har dock inte nått de nationella målen för årskurs 9 i samtliga ämnen.

¹ Meritvärdet utgörs av summan av betygsvärdena för de 16 bästa betygen i elevens slutbetyg (G=10, VG=15 och MVG=20). Det möjliga maxvärdet för varje enskild elev är 320 poäng. Det genomsnittliga meritvärdet beräknas för de elever som fått betyg i minst ett ämne. Elevernas sammanlagda poäng divideras med antal elever som fått betyg i minst ett ämne.

1.2 Uppföljning och kommunikation av kunskapsresultat

Inom detta bedömningsområde har granskats:

- om lärarna fortlöpande följer upp resultaten så att undervisningsmål och metoder ständigt kan prövas och utvecklas i förhållande till styrdokumentens krav,
- om kunskapsresultaten följs upp i alla ämnen,
- om kunskapsresultaten följs upp regelbundet under hela skoltiden,
- om utvecklingssamtal genomförs om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas,
- om en framåtsyftande individuell utvecklingsplan upprättas i samband med utvecklingssamtalen.

Bedömning av området Uppföljning och kommunikation av kunskapsresultat:

Ej godtagbar kvalitet	Mindre god kvalitet	God kvalitet	Mycket god kvalitet
	X		

Motivering:

Inspektörerna bedömer sammantaget att granskningsområdet Uppföljning och kommunikation av kunskapsresultat är av mindre god kvalitet främst utifrån att uppföljningar inte görs i alla ämnen i årskurs 4 och 5 i förhållande till de nationella målen samt att de individuella utvecklingsplanerna bör förbättras. Systematiska kunskapsuppföljningar görs dock i årskurs 1–3 och 6–9.

Inspektionen visar att kunskapsuppföljningarna överlag medför kontinuerliga omprövningar och anpassningar av undervisningen. Lärarna satsar exempelvis på att variera läromedel, arbetsformer och att finna språkutvecklande arbetssätt i många ämnen som stöd för elevernas kunskapsutveckling.

Utvecklingssamtal genomförs minst en gång per termin. Med utgångspunkt från en individuell utvecklingsplan informerar lärarna eleven och vårdnadshavare om elevens skolsituation samt hur den kunskapsmässiga och sociala utvecklingen kan främjas. Föräldrar i intervjun uttrycker generellt att de är nöjda med informationen vid utvecklingssamtalen.

Inom nedanstående områden bedömer inspektörerna att styrdokumentens mål och krav inte uppfylls.

Uppföljning av resultaten i alla ämnen

Enligt läroplanen ska läraren allsidigt utvärdera varje elevs kunskapsutveckling utifrån läroplanens och kursplanernas mål. Läraren ska muntligt och skriftligt redovisa detta för eleven och hemmen samt informera rektorn. Detta uppdrag omfattar skolans alla ämnen.

I Österfärnebo skola följer lärarna upp elevernas kunskapsutveckling i alla ämnen i årskurs 1–3 och 6–9 i förhållande till kursplanernas mål. Däremot sviktar uppfölj-

ningen i årskurs 4 och 5 då den huvudsakligen gäller svenska, matematik och engelska. Elever, föräldrar samt rektorn saknar därmed information om hur eleverna utvecklas i förhållande till de nationella målen i årskurs 5 i samtliga ämnen. Inspektörerna bedömer att lärarna bör förbättra arbetet med att mer systematiskt följa upp, utvärdera och synliggöra varje elevs kunskapsresultat i alla ämnen i årskurs 4 och 5.

Individuell utvecklingsplan

I grundskoleförordningen ställs krav på att en framåtsyftande individuell utvecklingsplan (IUP) ska upprättas för varje elev vid utvecklingssamtalet. Läraren ska i planen skriftligt sammanfatta vilka insatser som behövs för att eleven ska nå målen och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen och kursplanerna. Se vidare i Skolverkets allmänna råd för individuella utvecklingsplaner (SKOLFS 2006:10).

Inspektörerna har tagit del av exempel på individuella utvecklingsplaner från Österfärnebo skola. Planerna är dock av varierande kvalitet. Kopplingen till de nationella målen syns i liten utsträckning och förekomsten av kort- och långsiktiga mål förefaller variera beroende på lärare. Vidare framgår det inte i planerna vilka insatser som ska göras av skolan för att eleven ska ha framgång i skolarbetet. Inspektörerna bedömer därför att arbetet med de individuella utvecklingsplanerna bör utvecklas ytterligare, så att de i högre utsträckning tar sin utgångspunkt i nationella mål och att skolans insatser tydligt framgår.

1.3 Bedömning och betygssättning

Inom detta bedömningsområde har granskats:

- om lärarna gör en allsidig bedömning av elevernas kunskaper,
- om lärarna använder resultaten från de nationella ämnesproven för att bedöma elevers kunskapsutveckling och som stöd för betygssättning,
- om lärarna vid bedömning och betygssättning utgår från de nationella målen i kursplanerna och från betygsriterierna,
- om lärarna vid betygssättningen utnyttjar all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till kraven i kursplanerna,
- om betyg sätts enligt författningarnas krav,
- om betygs katalog förs enligt bestämmelserna.

Bedömning av området Bedömning och betygssättning:

Ej godtagbar kvalitet	Mindre god kvalitet	God kvalitet	Mycket god kvalitet
		X	

Motivering:

Inspektörerna bedömer att området Bedömning och betygssättning huvudsakligen är av god kvalitet. Detta är en sammanvägd bedömning och grundar sig på att lärarna utöver användningen av nationella ämnesprov även väger in andra underlag för att bedöma elevernas kunskaper. Lärarna har exempelvis utarbetat gemensamma lokala bedömningsunderlag som tar sin utgångspunkt i de nationella kursplanerna. Det är ett led i arbetet med att få tydlighet i de nationella kursplanemålen och ett stöd för att göra allsidiga och likvärdiga bedömningar av elevernas kunskaper. Inspektionen visar dock att detta arbete har utvecklats mest när det gäller årskurs 1–3 och 6–9 medan det i årskurs 4–5 inte håller samma kvalitet (se vidare under rubriken Kvalitetsarbete). Vidare deltar lärarna i olika ämnesnätverk med andra lärare i kommunen för att diskutera tolkning av betygskriterier samt bedömning och betygssättning. Inspektionen visar vidare att resultat i nationella ämnesprov i årskurs 9 sammanfaller väl med slutbetyg i svenska, engelska och matematik.

Inom nedanstående område bedömer inspektörerna att styrdokumentens krav inte uppfylls.

Skriftliga omdömen

Enligt grundskoleförordningen ska en elev som inte når kursplanemålen i ett ämne eller ämnesblock i slutet av det nionde skolåret i stället ges ett skriftligt omdöme där elevens kunskapsutveckling beskrivs. Av omdömet kan också framgå de stödinsatser som vidtagits. Skriftliga omdömen är en del av slutbetyget och det ska biläggas elevens slutbetyg. Både betyg och skriftliga omdömen ska finnas samlade.

Inspektionen visar att det saknas skriftliga omdömen för flera elever som inte har nått målen. Rektorn uppger att berörda elever har fått dessa omdömen trots att sådana omdömen inte kunnat uppvisas vid inspektionstillfället. Inspektörerna bedömer att skriftliga omdömen inte hålls samlade enligt förordningens krav, vilket måste åtgärdas.

1.4 Genomförande av utbildningen

Inom detta bedömningsområde har granskats:

- om läroplanens och kursplanernas mål att sträva mot anger inriktningen för skolans utbildning,
- om organisation och arbetssätt ger utrymme för olika kunskapsformer,
- om eleverna ges möjlighet till inflytande och ansvarstagande över det egna lärandet,
- om eleverna ges kunskap om demokratins principer och utvecklar sin förmåga att arbeta i demokratiska former,
- om undervisningen är allsidig och saklig,
- om de som arbetar i skolan samverkar för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande,

- om skolan samverkar med arbetslivet och närsamhället,
- om arbetet i förskoleklassen stimulerar varje barns utveckling och lärande och ligger till grund till fortsatt skolgång.

Bedömning av området Genomförande av utbildningen:

Ej godtagbar kvalitet	Mindre god kvalitet	God kvalitet	Mycket god kvalitet
		X	

Motivering:

Inspektörerna bedömer att området Genomförande av utbildningen som helhet är av god kvalitet. Detta är en sammanvägd bedömning som främst grundar sig på att undervisningen överlag tar sin utgångspunkt i läroplanens och kursplanernas mål att sträva mot, även om vissa skillnader mellan lärare och ämnen framkommer. Eleverna ges exempelvis många möjligheter att diskutera, reflektera och använda sina kunskaper som redskap för att pröva antaganden och lösa problem. Vidare kännetecknas verksamheten av en stor variation när det gäller arbetssätt och innehåll i undervisningen där olika kunskapsformer som fakta, färdighet, förståelse och förtrogenhet kommer till uttryck. Eleverna ges goda möjligheter att individuellt och i samspel med andra utveckla sina möjligheter att kommunicera på olika vis som ett led i det egna lärandet. Skolan gör dock ingen utvärdering på skolövergripande nivå när det gäller undervisningens inriktning mot strävansmålen. Se vidare under Rektors ansvar och Kvalitetsarbete.

Verksamheten i förskoleklassen rymmer såväl lek, rörelse och skapande verksamhet som språkutvecklande arbete samt möjligheter för barnen att upptäcka grundläggande matematiska begrepp. Förskoleklassens verksamhet ger eleverna goda förutsättningar att utvecklas på det sätt som anges i de nationella målen för skolformen.

Intervjuer, observationer och enkätresultat visar att Österfärnebo skola ger eleverna goda möjligheter att utveckla förmågan att arbeta i demokratiska former. Detta sker exempelvis genom så kallade samråd i årskurserna 1–5, klassråd i årskurserna 6–9 samt i elevrådet för skolan som helhet.

Inspektörerna bedömer att skolans arbete bör förbättras inom nedanstående granskningsområden.

Inflytande och ansvarstagande för det egna lärandet

I läroplanen anges att eleverna ska ges reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll. En förutsättning för detta är att eleverna vet vad de ska lära sig och att de ges verktyg och beredskap för ett sådant arbetssätt. I läroplanen uttrycks att skolan ska klargöra för eleverna vilka mål utbildningen har.

Intervjuer, observationer och dokumentation visar flera exempel där eleverna har ett inflytande över sitt eget lärande. Elever i de högre årskurserna uppger bl.a. att lärare tar vara på deras synpunkter i samband med planering av undervisningen. Vidare framkommer att många elever är medvetna om såväl individuella som ge-

mensamma mål för utbildningen, vilket inspektörerna ser som positivt. I Österfärnebo skola har man s.k. "arbetspass" i de högre årskurserna. Detta är bl.a. ett led i att eleverna ska ta ett ökat ansvar för sitt eget lärande och ge dem möjlighet att välja vad de ska fokusera på i sitt arbete, utifrån vissa givna ramar. Inspektörerna vill i samband med detta påpeka vikten av att skolan analyserar om man i tillräcklig utsträckning följer upp resultaten av elevernas arbete under dessa pass.

Inspektörerna noterar att lärarna har skiftande uppfattningar om hur och i vilken utsträckning eleverna ska ges inflytande över sitt eget lärande. Intervjuer visar att det inte förs några skolövergripande diskussioner kring hur elevernas inflytande och ansvarstagande över det egna lärandet ska öka i takt med stigande ålder och mognad. Inspektörerna bedömer att skolan bör förbättra arbetet med att säkerställa hur elevernas möjligheter att utöva inflytande över det egna lärande ökar med stigande ålder och mognad.

Samverkan inom skolan

Läroplanen anger att alla som arbetar i skolan ska samverka för att göra skolan till en god miljö för lärande och utveckling.

Inspektionen visar att det till viss del finns en god samverkan inom Österfärnebo skola, inte minst inom arbetslagen och i det gemensamma förebyggande värdegrundsarbetet. Trots att skolan är relativt liten visar dock intervjuer, dokumentation och observationer tecken på att samverkan mellan arbetslagen inte är funktionell för skolan som helhet. Det rör exempelvis arbetet med uppföljning och utvärdering av elevernas kunskapsutveckling i alla ämnen i förhållande till nationella mål samt hur elevernas inflytande över det egna lärandet ska öka i takt med stigande ålder. Inspektörerna bedömer att samverkan mellan lärarna inom skolan som helhet bör förbättras.

1.5 Anpassning av verksamheten till elevernas behov

Inom detta bedömningsområde har granskats:

- om undervisningen anpassas till varje elevs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande,
- om särskilt stöd ges till barn och elever som har svårigheter i skolarbetet,
- om det vid behov av särskilda stödåtgärder alltid utarbetas åtgärdsprogram som uppfyller författningarnas krav.

Bedömning av området Anpassning av verksamheten till elevernas behov:

Ej godtagbar kvalitet	Mindre god kvalitet	God kvalitet	Mycket god kvalitet
		X	

Motivering:

Inspektörerna bedömer att området Anpassning av verksamheten till elevernas behov i huvudsak är av god kvalitet. Detta är en sammanvägd bedömning som främst grundar sig på att undervisningen i Österfärnebo skola överlag anpassas till varje elevs behov och förutsättningar. Observationer och intervjuer visar att läromedel, arbetsuppgifter och arbetssätt varierar liksom den tid elever behöver för att lösa arbetsuppgifter. Vidare erbjuds exempelvis talböcker, anpassade arbetsplatser och såväl muntliga som skriftliga prov.

Österfärnebo skola har funktionella rutiner för att identifiera elever i behov av särskilt stöd. Särskilt stöd ges på ett flexibelt sätt – såväl inom klassens ram som enskilt eller i mindre grupper. Skolan har tillgång till speciallärare och ytterligare två lärare som i delar av sina tjänster bidrar med riktat stöd till elever i behov av detta. Österfärnebo skola har under läsåret varit med om nedskärningar vilket bl.a. inneburit att man omprövat formerna för hur särskilt stöd bäst kan ges. I intervjuer framkommer uppfattningar om att elever inte får stöd i tillräcklig utsträckning men även motsatta uppfattningar framkommer. Mot bakgrund av de relativt små klasserna och de personella resurserna bedömer inspektörerna att skolan ytterligare kan analysera huruvida befintliga resurser tas tillvara på ett optimalt sätt för att säkerställa att särskilt stöd ges fullt ut.

Inom nedanstående områden bedömer inspektörerna dock att styrdokumentens mål och krav inte uppfylls fullt ut.

Studiehandledning på elevernas modersmål

Enligt grundskoleförordningen ska en elev få studiehandledning på sitt modersmål om eleven behöver det. I Österfärnebo skola finns elever som bedöms ha behov av studiehandledning på sitt modersmål men ingen av eleverna ges det. Rektorn uppger att det varit svårt att rekrytera personal med adekvat kompetens. Inspektörerna bedömer att studiehandledning inte ges i enlighet med förordningens krav, vilket måste åtgärdas.

Åtgärdsprogram

Enligt grundskoleförordningen ska särskilt stöd ges till elever som har svårigheter i skolarbetet. Om det framkommer att en elev kan ha behov av särskilda stödåtgärder ska rektorn se till att behovet utreds och att ett åtgärdsprogram upprättas. Av åtgärdsprogrammet ska framgå vilka elevens behov är, hur behoven ska tillgodoses samt hur åtgärderna ska följas upp och utvärderas.

Inspektörerna har tagit del av exempel på åtgärdsprogram som i flera avseenden motsvarar förordningarnas krav. Åtgärdernas koppling till elevernas identifierade behov är dock inte alltid helt tydliga. Likaså bör arbetet förbättras när det gäller att beskriva hur åtgärderna ska följas upp och utvärderas. Inspektörerna bedömer att åtgärdsprogrammen bör förbättras. Se även Skolverkets allmänna råd för arbete med åtgärdsprogram (SKOLFS 2008:25).

2 NORMER OCH VÄRDEN

Inom detta granskningsområde behandlas skolans arbete för att påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dessa komma till uttryck i vardaglig handling.

2.1 Normer och värden i studiemiljö och samvaro

Inom detta bedömningsområde har granskats:

- om skolan utgör en trygg miljö,
- om skolan har en studiemiljö som är inriktad på lärande och ger stöd åt att utveckla kunskaper,
- om skolan/lärarna bedriver ett aktivt värdegrundsarbete,
- om skolan har ordningsregler som är utarbetade i samverkan med personal, elever och företrädare för elevernas vårdnadshavare,
- om skolan har upprättat en likabehandlingsplan i enlighet med författningarna och dess mål och åtgärder är synliga i det dagliga arbetet.

Bedömning av området Normer och värden i studiemiljö och samvaro:

Ej godtagbar kvalitet	Mindre god kvalitet	God kvalitet	Mycket god kvalitet
		X	

Motivering:

Inspektörerna bedömer sammantaget att granskningsområdet Normer och värden i studiemiljö och samvaro är av god kvalitet främst utifrån skolans aktiva värdegrundsarbete. Värdegrundsfrågor integreras i den ordinarie undervisningen. Skolan har utvecklat ett system med elever som är s.k. kamratstödjare. Intervjuer med elever och lärare pekar på att kamratstödjarnas arbete är en betydelsefull del av skolans värdegrundsarbete. Skolan stämmer regelbundet av och följer upp trygghet, trivsel och eventuella kränkningar i klasserna genom ett system som kallas "Vi tar tempen i klassen". Observationer vid inspektionsbesöket, dokumentation och intervjuer tyder på att skolan utgör en trygg miljö för eleverna. Lektioner och raster präglas överlag av en trivsam stämning och god arbetsro för eleverna. Enkätresultat från läsåret 2006/ 2007 pekar dock på relativt låga siffror för dåvarande årskurs 3 när det gäller arbetsro. Skolan har vidtagit åtgärder för att förbättra arbetsron. Såväl elever som föräldrar och lärare uppger att personalen vidtar omedelbara åtgärder vid eventuella kränkningar eller konflikter, vilket inspektörerna får bekräftat i praktiken under inspektionen. Inspektörerna förutsätter att skolan ständigt omprövar sina insatser för att säkerställa alla elevers rätt till en lugn och trygg studiemiljö.

Inom nedanstående områden bedömer inspektörerna dock att styrdokumentens mål och krav inte uppfylls fullt ut.

Ordningsregler

I grundskoleförordningen anges att rektorn har ansvar för att det finns ordningsregler för varje skola och att ordningsreglerna utarbetas och följs upp under medverkan av lärare och övrig personal samt företrädare för eleverna och deras vårdnadshavare. Inspektionen visar att Österfärnebo har ordningsregler som utarbetats och följts upp i enlighet med förordningens krav. Vid intervjuer med elever framkommer dock att ordningsreglerna inte är kända av alla elever. Inspektörerna bedömer att skolan bör stärka arbetet med att förankra ordningsreglerna hos alla elever.

Likabehandlingsplan

Enligt lagen om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever ska det finnas en likabehandlingsplan för varje verksamhet. Huvudmannen eller den huvudmannen bestämmer är ansvarig för att en sådan upprättas. Enligt en särskild förordning omfattar skyldigheten också att denna plan ska arbetas fram, följas upp och ses över under medverkan av elever. Österfärnebo skola har en likabehandlingsplan som i huvudsak motsvarar förordningens krav både vad gäller innehåll och att den tagits fram under medverkan av elever. I planen framgår dock inte vilka specifika åtgärder skolan ska vidta under året utifrån en aktuell kartläggning av verksamhetens behov. Sandvikens kommun har inte på ett tydligt sätt överlämnat ansvaret åt rektorerna i kommunen att upprätta likabehandlingsplaner varför avsaknad av likabehandlingsplaner eller bristande sådana inte bedöms i de enskilda skolrapporterna, utan en samlad bedömning av kommunens likabehandlingsplaner återfinns i den övergripande kommunrapporten. Se vidare i Skolverkets allmänna råd för arbetet med att främja likabehandling (SKOLFS 2006:7).

3 LEDNING OCH KVALITETSARBETE

Inom detta granskningsområde behandlas tillgång till utbildning samt verksamhetens ledning och personal och hur skolan följer de nationella bestämmelserna som omfattar dessa grupper. Inspektionen granskar dessutom rektors och personalens ansvarstagande för skolans målinriktning och myndighetsutövning samt hur skolans kvalitetsarbete fungerar för att säkra och förbättra kvaliteten i utbildningen.

3.1 Tillgång till likvärdig utbildning

Inom detta bedömningsområde har granskats:

- om skolan tar emot elever enligt bestämmelserna,
- om varje elev erbjuds det garanterade antalet undervisningstimmar,
- om skolan erbjuder eleverna valmöjligheter i enlighet med författningarna,
- om skolan erbjuder eleverna studie- och yrkesorientering,
- om eleverna har tillgång till nödvändig utrustning och ändamålsenliga lokaler,
- om utbildningen är avgiftsfri för alla elever med undantag av enstaka inslag som kan föranleda obetydlig kostnad,

14 (19)

- om verksamheten i förskoleklassen omfattar minst 15 timmar i veckan eller 525 timmar om året.

Bedömning av området Tillgång till likvärdig utbildning:

Ej godtagbar kvalitet	Mindre god kvalitet	God kvalitet	Mycket god kvalitet
	X		

Motivering:

Inspektörerna bedömer att granskningsområdet Tillgång till likvärdig utbildning sammantaget håller mindre god kvalitet. Verksamheten genomförs i enlighet med författningarnas krav när det omfattningen av verksamheten i förskoleklassen, tillgång till modersmålsundervisning, svenska som andraspråk, tillgång till moderna språk och elevens val. Inspektörerna vill särskilt lyfta fram kvaliteten i skolans studie- och yrkesorientering.

Inom nedanstående område bedömer inspektörerna dock att styrdokumentens mål och krav inte uppfylls fullt ut.

Garanterad undervisningstid

Enligt författningarna ska undervisningen planeras av lärare och elever tillsammans och genomföras under lärares ledning. Vidare finns föreskrifter om utbildningens omfattning i grundskolan och vilka ämnen som ska läsas samt det minsta antalet lärarledd undervisning varje elev är garanterad under grundskoletiden. Läsåret ska minst omfatta 178 skoldagar och elevernas skolarbete ska förläggas måndag till fredag samt vara jämt fördelat över dagarna. Skollagen anger även en ovillkorlig rätt till utbildning och föreskriver en närvaroplikt för alla skolpliktiga elever. Genom skolplikten fräntas föräldrarna möjligheten att utöva tillsyn över barnet, varför ansvaret under skolplikten fullgörs övergår till skolan och huvudmannen.

I Österfärnebo skola erbjuds eleverna i årskurs 6–9 att en del av undervisningen kan bedrivas i form av så kallade självstudier eller flexibelt lärande. Erbjudandet innebär att eleverna kan studera på annan plats än skolan ett antal dagar under läsåret. Studierna kan bedrivas i det egna hemmet, hos en kamrat eller i av skolan tillhandhållna lokaler, t.ex. biblioteket. Eleverna i årskurs 6 tillbringar dock självstudiedagarna i skolan för att på så vis skolas in i systemet. Elever som studerar på annan plats än skolan kan alltid nå en ansvarig lärare antingen via telefon, via datorer uppkopplade till Internet eller vid besök i skolan. En överenskommelse undertecknas av föräldrarna på en blankett kallad "Föräldramedgivande till flexibelt lärande". På blanketten uttrycks att "huvudansvaret ligger hos målsman vid arbete hemifrån". Eleverna gör med stöd av lärare en individuell planering som gäller för respektive självstudiedag. Planeringen godkänns av ansvarig lärare och utvärderas av förälder. Syftet med självstudiedagarna är att eleverna ska fostras till ansvarstagande individer som är medvetna om sitt lärande genom att på detta vis planera, genomföra och utvärdera sina studier. Inspektionen visar att flertalet elever bedriver självstudier enligt ovan. Men det finns även elever och föräldrar som av olika skäl tackar nej till erbjudandet. Elever som inte har nått målen eller riskerar att inte

nå målen för sin utbildning erbjuds inte självstudier utan har ordinarie undervisning i skolan.

Inspektörerna bedömer att skolan brister i att ge eleverna den lärarledda undervisningstid de har rätt till och att skolan även genom sin organisation att låta eleverna arbeta i hemmet, bryter mot författningarnas krav både när det gäller skolplikt och utövning av tillsyn av eleverna.

3.2 Personalens utbildning och kompetensutveckling

Inom detta bedömningsområde har granskats:

- om skolans pedagogiska personal har utbildning för den undervisning de i huvudsak bedriver,
- om skolans pedagogiska personal har nödvändiga insikter i de föreskrifter som styr utbildningen,
- om skolans pedagogiska personal får den kompetensutveckling som de behöver för att kunna utföra sina arbetsuppgifter på ett professionellt sätt,
- om rektor genom utbildning och erfarenhet har förvärvat pedagogisk insikt.

Bedömning av området Personalens utbildning och kompetensutveckling:

Ej godtagbar kvalitet	Mindre god kvalitet	God kvalitet	Mycket god kvalitet
		X	

Motivering:

Inspektörerna bedömer sammantaget att området Personalens utbildning och kompetensutveckling är av god kvalitet. Lärarna uppges ha utbildning för den undervisning de huvudsakligen bedriver. Kompetensutvecklingen utgår från skolgemensamma och individuella behov. Exempel på detta är användande av s.k. smartboard i undervisningen samt utbildning om barn i behov av särskilt stöd. De kommunövergripande ämnesnätverken ses även som viss fortbildning. Rektorn har tidigare erfarenhet som rektor.

3.3 Rektors ansvar

Inom detta bedömningsområde har granskats:

- om rektor håller sig förtrogen med det dagliga arbetet,
- om rektor som pedagogisk ledare tar det övergripande ansvaret för att verksamheten inriktas på att nå de nationella målen,
- om rektorn tar ansvar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen,

16 (19)

- om rektorn fattar beslut enligt bestämmelserna.
- om lagen om registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg följs.

Bedömning av området Rektors ansvar:

Ej godtagbar kvalitet	Mindre god kvalitet	God kvalitet	Mycket god kvalitet
	X		

Motivering:

Inspektörerna bedömer sammantaget att granskningsområdet Rektors ansvar är av mindre god kvalitet. Detta är en sammanvägd bedömning som främst grundar sig på att rektorn bör öka sin förtrogenhet med det dagliga arbetet, utveckla sin roll som pedagogisk ledare samt stärka arbetet med att följa upp och utvärdera skolans resultat i relation till de nationella målen.

Inom nedanstående områden bedömer inspektörerna att styrdokumentens mål och krav inte uppfylls.

Rektors förtrogenhet

För att utöva sitt ledarskap ska rektorn, enligt skollagen, hålla sig förtrogen med det dagliga arbetet i skolan.

Rektorn vid Österfärnebo skola tillträdde tjänsten höstterminen 2007. Inspektionen visar att rektorn till viss del under denna period blivit förtrogen med det dagliga arbetet. Det gäller exempelvis en stor del av arbetet kring elever i behov av särskilt stöd. Rektorn håller sig förtrogen med verksamheten bl.a. genom personalmöten, klasskonferenser och via ledningsgruppen. Hon gör dock sällan lektionsbesök men avser att göra det i högre utsträckning. Flera intervjuer visar tecken på att rektorn inte är fullt ut förtrogen med den verksamhet hon har ansvar för. Inspektörerna bedömer att rektorn bör förbättra sin förtrogenhet med det dagliga arbetet i skolan.

Rector som pedagogisk ledare

Läroplanen anger att rektorn har det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas på att nå de nationella målen. Bland annat måste rektorn försäkra sig om att läroplanens mål att sträva mot genomsyrar undervisningen. Enligt skollagen vilar det på rektorn att särskilt verka för att utbildningen utvecklas.

Rektorn vid Österfärnebo skola har initierat utvecklingsfrågor under innevarande läsår. Det gäller exempelvis satsningarna på skolövergripande möten för att skapa en samsyn kring gemensamma pedagogiska frågor såsom arbetet med åtgärdsprogram. Vid inspektionen framkommer skiftande uppfattningar om ledningsgruppens funktion och vilka mandat gruppen och dess medlemmar har. Detta tyder enligt inspektörerna på otydligheter i ledningsfunktionen och att rektorn inte fullt ut leder det pedagogiska utvecklingsarbetet i Österfärnebo skola. Inspektionen visar vidare att mål att sträva mot inte följs upp och utvärderas på skolnivå, vilket innebär att det finns risk för att dessa mål inte får genomslag i all undervisning.

Mot bakgrund av ovanstående och med hänvisning till de brist- och förbättringsråden som anges i rapporten bedömer inspektörerna att rektorns pedagogiska ledarskap bör förbättras.

Rektorns ansvar för uppföljning och utvärdering av skolans resultat

Kursplanernas mål att uppnå anger den kunskapsnivå som alla elever minst ska uppnå efter det femte och nionde skolåret i samtliga ämnen. Enligt läroplanen har rektorn ansvar för skolans resultat och för att dessa följs upp och utvärderas i relation till de nationella målen. Det är således nödvändigt att en samlad bild finns av elevernas resultat på skolnivå som en grund för utvärdering och förbättring av verksamheten i stort.

Utöver resultaten från de nationella ämnesproven i årskurs 5, kan rektorn inte redogöra för hur stor andel av eleverna på skolnivå som uppnår målen i årskurs 5 i kursplanernas samtliga ämnen, vilket försvårar en analys av hur väl skolan lyckas med sitt kunskapsuppdrag. Inspektörerna bedömer att Österfärnebo skola måste följa upp och utvärdera kunskapsresultaten på skolövergripande nivå i samtliga ämnen i årskurs 5 i förhållande till de nationella målen.

I rektors ansvar ingår också att följa upp och utvärdera mål att sträva mot som anger inriktningen på kvaliteten i undervisningen. På skolövergripande nivå sker inte någon sådan systematisk uppföljning och utvärdering, vilket tidigare nämnts. Inspektörerna bedömer att rektorn bör säkerställa att mål att sträva mot följs upp och utvärderas.

Rektors beslutsfattande

Om en elev inte kan få utbildning som i rimlig grad är anpassad efter elevens situation och förutsättningar, får styrelsen efter att ha hört elevvårdskonferensen besluta om anpassad studiegång för eleven. Därvid får avvikelser göras från timplanen. Styrelsen ansvarar för att en elev med anpassad studiegång får en utbildning som så långt som möjligt är likvärdig med övrig utbildning inom skolan. Beslut om anpassad studiegång är i Sandvikens kommun delegerat till rektor och ska återrapporteras till ansvarig styrelse. I inspektionen framkommer att det finns elever i förberedelseklassen som undervisas i ett begränsat antal ämnen utan att rektorn fattat korrekta beslut om anpassad studiegång, vilket måste åtgärdas. Rektor måste även återrapportera besluten till styrelsen.

3.4 Kvalitetsarbete

Inom detta bedömningsområde har granskats:

- om skolan bedriver ett systematiskt kvalitetsarbete, det vill säga planerar, följer upp och utvärderar sin verksamhet samt tar tillvara resultaten och omsätter dessa i åtgärder, för att förbättra måluppfyllelsen,
- om kvalitetsarbetet dokumenteras i en kvalitetsredovisning som innehåller en bedömning av i vilken mån de nationella målen för utbildningen nåtts och en redogörelse för vilka åtgärder skolan avser att vidta för att öka måluppfyllelsen.

Bedömning av området Kvalitetsarbete:

Ej godtagbar kvalitet	Mindre god kvalitet	God kvalitet	Mycket god kvalitet
	X		

Motivering:

Inspektörerna bedömer att skolans arbete inom granskningsområdet Kvalitetsarbete är av mindre god kvalitet, trots att skolan i många avseenden genomför ett gott kvalitetsarbete. Detta är en sammanvägd bedömning som främst grundar sig på att det kontinuerliga kvalitetsarbetet inte genomsyrar skolan som helhet och att kvalitetsredovisningen i högre utsträckning bör spegla i vilken utsträckning skolan nått de nationella målen.

Inom nedanstående områden bedömer inspektörerna att styrdokumentens mål och krav inte uppfylls.

Systematiskt kvalitetsarbete

Enligt läroplanen behöver undervisningsmålen ständigt omprövas, resultaten följas upp och utvärderas och nya metoder prövas och utvecklas. Österfärnebo skolas kvalitetsarbete är funktionellt i flera avseenden. Skolan har tydliga system för att kontinuerligt följa upp stora delar av verksamheten. Skolan genomför exempelvis återkommande egna fördjupade enkätundersökningar. Ett prioriterat utvecklingsområde är bl.a. att lyfta och systematisera frågor som rör betyg och bedömning. Lärarna har i samband med detta utvecklat olika former av bedömningsunderlag som stöd för sitt arbete och för att underlätta för elever att bli mer delaktiga i sitt lärande. Dokumentation och intervjuer visar dock att utvecklingsarbetet inte genomsyrar hela skolan. Detta tyder enligt inspektörerna på behov av ökade insatser för att säkerställa att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Inspektörerna bedömer att skolan bör utveckla kvalitetsarbetet och säkerställa att det genomsyrar skolan som helhet.

Kvalitetsredovisning

Enligt förordningen om kvalitetsredovisning inom skolväsendet ska varje skola, förskola och fritidshem årligen upprätta en skriftlig kvalitetsredovisning som ett led i den kontinuerliga uppföljningen, utvärderingen och utvecklingen av verksamheten. Kvalitetsredovisningen ska innehålla en bedömning av i vilken mån de nationella målen har förverkligats och en redogörelse för vilka åtgärder skolan avser att vidta för ökad måluppfyllelse. Redovisningen syftar också till att ge information om hur väl verksamheten lyckas med sitt uppdrag. I förordningen ställs krav på elevers och personals medverkan i arbetet med kvalitetsredovisningen. Även elevernas vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta. Det ställs också krav på att uppföljning och utvärdering av skolans likabehandlingsplan ska redovisas i kvalitetsredovisningen.

Österfärnebo skola har en kvalitetsredovisning som har tagits fram under personals och elevers medverkan. Den speglar ett i många avseenden mycket aktivt och systematiskt kvalitetsarbete. Den innehåller bl.a. ett stort antal resultat och omfattande utvärderingar, analyser och beskrivningar av åtgärder i syfte att öka måluppfyllelsen.

Redovisningen är främst knuten till kommunens prioriterade målområden såsom normer och värden, kunskaper samt elevernas ansvar och inflytande. För årskurs 5 finns dock endast resultat på de nationella proven i svenska, matematik och engelska. Redovisning av resultat i fler ämnen för årskurs 5 saknas därmed, vilket tidigare framkommit i denna rapport. För elever i årskurs 9 redovisas resultat i nationella ämnesprov, andel elever som nått målen i samtliga ämnen, genomsnittligt meritvärde samt andel behöriga till gymnasiet. Bedömningar av hur väl skolan lyckas med att förverkliga målen att sträva mot i undervisningen finns inte. Likaså saknas en redovisning av uppföljning och utvärdering av skolans likabehandlingsplan. Vidare finner inspektörerna anledning att påminna om en kvalitetsredovisnings dubbla funktioner. Den ska dels vara ett redskap i det fortlöpande kvalitetsarbetet och dels ge information om hur väl verksamheten lyckas med sitt nationella uppdrag. Inspektörerna bedömer sammanfattningsvis att Österfärnebo skolas kvalitetsredovisning inte fullt ut uppfyller förordningens krav, vilket måste åtgärdas.

2008-09-12 Stockholm

Åsa Rehnberg

Anki Näckstam